

ZA EFEKTÍVNEJŠIE UPLATŇOVANIE PSYCHOLÓGIE PRI VŠESTRANNOM ROZVOJI SOCIALISTICKÉHO ČLOVEKA

(Správa o V. zjazde československých psychológov)

V dňoch 8. — 11. decembra 1980 sa konalo doteraz najväčšie psychologické podujatie v ČSSR — V. zjazd československých psychológov. Organizácia ho pripravili a viedli Hlavný výbor Československej psychologické spoločnosti pri ČSAV a Ústredný výbor Slovenskej psychologické spoločnosti pri SAV v súčinnosti s Organizačným strediskom vedeckých spoločností pri SAV a brnianskou oblasťou skupinou ČSPS. Zjazd, ktorého ústredné motto je vyjadrené v nadpise, bol zameraný na prieniky, kontexty a perspektívy psychológie v ČSSR. Spoločenský význam zjazdu podporila i účasť zástupcov najvyšších stranických orgánov, zástupcov kraja i mesta Brna, ČSAV a SAV, UJEP, sesterských vedeckých spoločností a v neposlednom rade i účasť zahraničných hostí zjazdu — B. F. Lomova, predsedu Psychologickej spoločnosti Sovietskeho zväzu, A. Kossakowského, predsedu Psychologickej spoločnosti NDR, a J. Komolyovej — Ungárovej, vedeckej tajomníčky Maďarskej psychologické spoločnosti.

Koncepcia zjazdu predpokladala: 1. bilancovanie výsledkov vedecko-výskumnej a odborno-praktickej činnosti čs. psychológov pri plnení úloh vytýčených XV. zjazdom KSČ; 2. riešenie naliehavých otázok psychologické odbornosti v spoločenskej praxi; 3. utvorenie nových, efektívnejších foriem komunikácie medzi samými psychológmi. Na rozdiel od predchádzajúcich zjazdov ČSPS a SPS, ktoré mali prevažne tematicko-referátový charakter, náplň V. zjazdu čs. psychológov vytvárali tieto zložky:

1. Zjazdová publikácia **Psychologické výskumy v Československu: 1976 — 1980**.

2. Zasadanie v pléne (hlavný referát a 7 vyžiadanych referátov).

3. Panelové rozpravy o problémoch efektívnejšieho prenikania psychologických prístupov do spoločenskej praxe.

4. Malé sympózia diskutantov na témy, ktoré sa vybrali z početných návrhov členov ČSPS a SPS.

5. Komunikácia posterami pripravenými z ponuky účastníkov zjazdu.

6. Referáty jednotlivcov.

7. Bazár vedeckých informácií (separátok, kníh, metodík a i.).

Zjazdová publikácia, ktorú účastníci dostali do rúk pri prezentácii, predstavuje prakticky všetky oblasti psychologických vied, ktorými sa naši psychológovia zaoberajú. Celkove obsahuje 187 príspevkov z tematických okruhov všeobecná psychológia, sociálna psychológia a psychológia osobnosti, psychická ontogenéza, psychológia práce a inžinierska psychológia, pedagogická psychológia, klinická psychológia a varia. Podľa zostavovateľov zborník dokumentuje, že psychológovia v Československu sú spôsobilí vo viacerých oblastiach psychologických vied vytvárať také príspevky pre poznatkovú základňu, ktoré vcelku predstavujú solídny medzinárodný priemer.

Zjazd sa začal plenárnym zasadnutím, kde najprv odznali pozdravné prejavy hostí. V ďalšej časti predsedá ČSPS a SPS D. Kováč predniesol hlavný referát **Psychológia v Československu: 1976 — 1980**. Bol to referát bilancujúci a kritický, lebo autor sa nevyhýbal namieriť kritiku do vlastných radov. Súčasne však poukázal na mnohé nemalé úspechy, ktoré československá psychológia dosiahla. Navyše odhalil niektoré rezervy v práci našich psychológov i spôsoby a možnosti, ako ich odstraňovať.

¹ Správa vychádza aj z podkladov, ktoré vypracovali jednotliví zodpovední funkcionári zjazdu.

Program potom pokračoval ďalšími vyžiadanými referátmi, ktoré boli prednesené na plenárnom zasadnutí. Bol to referát H. Pešinovej a J. Vonkomera: **Ideologické úlohy československej psychológie a boj za mier** a referát T. Pardela, J. Linhart, D. Kováča: **Najvýznamnejšie výsledky psychologického výskumu v ČS. ŠPZV v 6. päťročnici**. Ako úvodné referáty panelových rozpráv, resp. na oficiálnom ukončení zjazdu odzneli tieto práce: J. Hvozdk, D. Tollingerová: **Účasť psychologov v realizácii projektu ďalšieho rozvoja čs. výchovno-vzdelávacej sústavy**; I. Růžicka, J. Daniel: **Psychologické príspevky k vedecko-technickému rozvoju v ČSSR**; O. Kondáš, O. Mikšík: **Československí psychologovia v službách ochrany zdravia**; M. Kodým, J. Khol: **Najbližšie úlohy a výhľady výskumov v psychologických vedách v ČSSR**.

Staronovou formou zjazdového rokovania boli panelové rozpravy o problémoch prenikania psychologických prístupov do spoločenskej praxe. Ich cieľom bolo priame nadviazanie dialógu medzi psychológmi a riadiacimi pracovníkmi na rôznej úrovni z rôznych oblastí spoločenskej praxe. Uskutočnilo sa päť rozpráv, zahrňujúcich úseky národného hospodárstva, výchovno-vzdelávacieho procesu, liečebno-preventívnu starostlivosť, sociálnu starostlivosť a vojenskú prípravu. Zo všetkých rozpráv zhruba vyplynulo, že spoločenské fungovanie psychológie v ČSSR sa ešte nenaplnilo tak, ako by to bolo primerané už vytvoreným kapacitám v čs. psychológii. Ukázalo sa, že možnosti, ktoré tu psychológia má, sa ešte naplno nevyužívajú. Na vyššej koncepcnej úrovni sa však vymedzili cesty a spôsoby efektívnejšieho prenikania výsledkov psychológie do praxe budovania rozvinutej socialistickej spoločnosti. Závery jednotlivých panelových rokovaní sa zaregistrovali a predložili sa príslušným orgánom.

Ťažisko zjazdu tvorili tzv. malé sympóziá diskutantov. Ich cieľom

bolo zaktivizovať čo najviac účastníkov, lebo pri predchádzajúcich odborných podujatiach, ktoré mali teštný charakter, referátový charakter, väčšina účastníkov zostávala v pasívite. Skutočne, malé sympóziá diskutantov pôsobili podnetne, lebo takmer zotrel bariéry medzi pódiami a publikom. Celkovo sa uskutočnilo 17 sympózií, čo predstavovalo relatívne širší záber a umožnilo stretnutie skupín rovnako špecializovaných odborníkov. Požiadavka nečítať napísané, ale komunikovať najdôležitejšie a z toho najmä problémové poznatky, zvýšila u účastníkov ohotu zapájať sa do diskusie, najmä keď išlo o menší okruh zúčastnených. Skutočnosť, že na zjazde bolo vyše 400 aktívnych účastníkov, svedčí v prospech novej štruktúry zjazdu. Z hľadiska nášho časopisu treba osobitne spomenúť niektoré zo sympózií.

Iniciátorkou sympózia **Socializácia dieťaťa v súčasnej štruktúre rodiny** bola V. Kovalíková. Za ciele sympózia určila: 1. poukázať na stav a medzery v poznatkoch psychológie o socializácii detí v našej súčasnej rodine a podnietiť skúmanie týchto otázok v rámci jednotlivých úloh výskumu v 7. päťročnom pláne; 2. upozorniť na potrebu zodpovedného, podloženého a diferencovaného štruktúry poznatkov o vplyve rodiny, ktoré nemajú všeobecnú platnosť a získali sa v iných spoločnostiach a spoločenských podmienkach. Iniciátorka otvorila rokovanie krátkym zhrnutím záverov najnovších štúdií o uvedenej problematike, z ktorých vyplynulo, že najdôležitejšími faktormi pôsobiacimi na socializáciu dieťaťa v rodine sú súdržnosť členov rodiny (skutočná, vnútorná), otvorená a priama komunikácia v rodine a súhlasné ciele i hodnoty jej členov, predovšetkým rodičov. V diskusii potom vystúpili (okrem iniciátorky) V. Hrabal, L. Klindová, M. Vojáček, O. Árochová, J. Kotásková, V. Diešková, A. Koudelková, J. Vonkmer, E. Pomazalová, J. Odehnal a E. Schmidtová. Diskusia ukázala, že problémy sú živé

a otvorené, a že by bolo potrebné zameriť sa na ich sústredenejšie skúmanie, aby sa mohli účinne ovplyvňovať podmienky i prax výchovy mladšej generácie. Na záver podala V. Kovalíková návrh, aby sa takáto úloha so zámerom osvetliť prednesené a diskutované problémy zahrnula do plánu výskumu v niektorej inštitúcii. Zistenie a výsledky by sa potom mali poskytnúť kompetentným riadiacim orgánom.

Sympóziom o patopsychológii, ktorého iniciátorom bol L. Košč, si postavilo za cieľ: 1. nastoliť odôvodnenosť rozvíjania problematiky patopsychológie; 2. zväžiť odôvodnenosť námietok proti proponovanej definícii patopsychológie; 3. dopracovať sa k všeobecne prijateľnému a potom všeobecne používanému vymedzeniu pojmu patopsychológia; 4. **príčiníť sa**, aby takéto vymedzenie preniklo do našej i celosvetovej odbornej terminológie. Okrem iniciátora, ktorý sympóziom otvoril stručným uvedením do problematiky, vystúpili ešte A. Koudelková, J. Švancara, L. Požár, J. Vengřínová a M. Šulek. Napriek časovej tiesni (a teda neuzavretej diskusii) prítomní súhlasili s takýmito závermi: 1. o predmete patopsychológie treba ďalej zásadne diskutovať (aj na stránkach PaPD); prvým krokom by malo byť publikovanie úvodného vystúpenia L. Košča a jednotlivých príspevkov sympózia; 2. konštituovanie a rozvíjanie patopsychológie má svoje opodstatnenie, treba ju chápať širšie — ako psychologický prístup k akýmkoľvek abnormálnym psychickým vlastnostiam, stavom a procesom, i keď s istým centrovaním na hraničné psychické stavy medzi normou a patológiou; 3. je potrebné, aby VÚDPaP prostredníctvom časopisu Psychológia a patopsychológia dieťaťa propagoval túto disciplínu, a podobne aj ČSPS a SPS prostredníctvom svojich orgánov, a aby sa aj do rámca štúdia psychológie začlenili informácie o patopsychológii.

V sympóziu **Psychologické poradenstvo** (iniciátor J. Košč) sa roz-

berali tieto problémové okruhy: poradenstvo ako všeobecný interdisciplinárny systém, koncepcie a modely práce v psychologickom poradni, hlavné typy poradenstva, otázky organizačného zabezpečenia a výstavby poradenstva, základné dokumenty o výchovnom poradenstve a odborná príprava psychologov pre poradenské služby. V diskusií postupne vystúpili J. Košč, V. Hrabal, M. Hargašová, M. Vojáček, V. Hlavenka, K. Adamovič, E. Mádrová, K. Pollák, J. Bubelín a J. V. Baborovský. Veľký záujem o sympóziom dokumentuje počet 203 poslucháčov, ktorí boli svedkami toho, že v oblasti psychologického poradenstva u nás ešte existujú názorové diferencie v prístupe k organizačnému systému poradenstva. Napriek tomu však boli sformulované niektoré jednotné prvky v oblasti teórie i praxe poradenských služieb. Na záver podal iniciátor návrhy na ďalší postup: 1. ďalej rozvíjať v teórii i praxi koncepciu biodromálneho prístupu k poradenskej starostlivosti; 2. rozvíjať model poradenstva so symetrickým zastúpením všetkých participujúcich vedných disciplín; 3. diferencovane rozvíjať teóriu a prax jednotlivých oblastí poradenstva; 4. výraznejšie prepať jednotlivé oblasti poradenstva; 5. hľadať a realizovať optimálne inštitucionálne a organizačné formy výstavby poradenstva; 6. zvolávať spoločné zasadnutia sekcií poradenskej psychológie ČSPS a SPS o uvedenej problematike.

M. Kodým bol iniciátorom sympózia **Schopnosti, nadanie, talent**. Po jeho úvode postupne diskutovali J. Šléd, Ch. Valoušek, M. Musil, J. Hlavsa, J. V. Baborovský, V. Kulič, V. Dočkal, V. Bokorová, V. Hošek, L. Valková, V. Palkovič, J. Bezák a P. Knotek. Iniciátor uviedol, že diskusia poskytnúla možnosť porovnať rôzne prístupy ku skúmaniu schopností, čím sa splnil hlavný zámer — výmena myšlienok, ktoré môžu účastníci sympózia zaradiť do procesu riešenia problematiky na svojich pracoviskách. Na záver vytýčil najdôležitejšie úlohy

vedeckovýskumnej činnosti v tejto oblasti v najbližšom období, najmä s dôrazom na princípy marxistickej metodológie a medzinárodnú spoluprácu.

Sympóziu **Tvorivá činnosť** pripravil J. Hlavsa. Okrem vystúpenia oficiálnych diskutantov (J. Hlavsa, J. Viewegh, L. Ďurič, M. Jurčová a M. Severová) bolo sympóziu, vzhľadom na mladosť riešenej problematiky u nás, zacielené najmä na výmenu informácií o zameraní jednotlivých psychológov i na to, ako sa psychológii tvorivosti venujú na jednotlivých vedecko — pedagogických inštitúciách. Výsledkom sympózia bol potom prehľad o činnosti jednotlivých pracovísk, prehľad o vyučovaní psychológie tvorivosti i prehľad o možnostiach uplatnenia psychológie tvorivosti v spoločenskej praxi. Na záver sa navrhlo: 1. zdokonaľiť systém informácií; 2. konštituovať pracovnú skupinu alebo sekciu psychológie tvorivosti v rámci spoločnosti; iniciatívy sa má ujať SPS (L. Ďurič).

Sympóziu **Trendy v psychodiagnostike** (iniciátor V. Smékal) prilákal azda najväčší počet účastníkov (240). Po iniciátorovom úvode vystúpil P. Řičan, L. Košč, M. Břichcín a J. Kalous. Diskusia potom pokračovala formou písomných námietok, na ktoré odpovedali P. Řičan, V. Smékal a L. Košč. Diskutujúci sa zhodli, že pre súčasnú psychodiagnostiku je charakteristický posun od strohej psychometrickej orientácie k väčšiemu využívaniu kvalitatívnych aspektov interpretácie. Napr. klinická psychodiagnostika dnes už nie je len zdravotníckou diagnostikou, ale skôr určitým spôsobom myslenia, viac rešpektujúcim komplexnosť sledovanej reality. Účastníci odporúčajú preniesť výsledky sympózia na pôdu vyšších orgánov — Komisie pre psychodiagnostiku ČSPS, čo by sa spätne malo odraziť vo výuke psychodiagnostiky na katedrách psychológie i v činnosti n. p. Psychodiagnostické a didaktické testy.

Psychoterapiou sa zaoberalo sympóziu, ktorého iniciátorom bol O. Kondáš. Na začiatku odznali krátke, vopred pripravené príspevky O. Kondáša **Teoretické východiská psychoterapie**, M. Vallaškovéj **Aplikácia psychoterapie u detí a mládeže**, P. Hájka **Aplikácie pri psychosomatických chorobách** a opäť O. Kondáša **Možnosti využitia psychoterapie v prevencii**. Do diskusie sa potom zapojili E. Urban, A. Uherík, V. Wohlandová, A. Stančák, L. Košč a J. Pelikánová. Z mnohých záverov sympózia treba uviesť stotožnenie sa s rezolúciou 3. medzinárodného sympózia socialistických krajín o psychoterapii v Leningrade a proklamovanie spojenia patogenetickej a discentnej psychoterapie za vhodne teoretické východisko psychoterapeutických postupov. Účastníci súčasne zdôraznili nevyhnutnosť diferencovaného postgraduálneho výcviku a výuky klinických psychológov v praxi, čo sa doteraz uskutočňovalo v nedostatočnej miere.

D. Kováč bol iniciátorom sympózia **Aktuálne problémy psychologickéj metodológie**. Okrem iniciátora, ktorý v úvode prezentoval základné problémy, svoje stanovisko k nim i niektoré možnosti ich riešenia, vystúpili v diskusii M. Jurčo, J. Kulka, I. Kotásková, A. Uherík, M. Hrabovský, J. V. Baborovský, I. Šmahel, K. Hozman a T. Pardel. Ukázalo sa, že napriek jednotným východiskám sú prístupy k jednotlivým metodologickým otázkam rôzne. Sympóziu však jasne demonštrovalo snahu našich psychológov nájsť súzvuk v jednotlivých parciálnych metodologických prístupoch.

Okrem spomenutých podujatí mohli sa účastníci zúčastniť aj na ďalších sympóziách, ktoré možno (vzhľadom na zameranie PaPD) len vymenovať: **Utváranie efektívnych skupín** (iniciátor J. Janoušek), **Systémový prístup v psychológii** (M. Stráženeč), **Psychológia v doprave** (M. Mayerová), **Psychológia v masmédiách** (I. Šipos), **Psychosomatika** (A. Stančák), **Zátaž**

a stres (O. Mikšík), **Psychológia v riadení** (Z. Bureš), **Psychológia umeleckej práce** (A. Velehradský).

Ďalšie novum V. zjazdu predstavovala tzv. komunikácia posterami. Túto možnosť prezentovania výsledkov vedeckovýskumnej práce netradičnou formou využilo celkovo 26 účastníkov zjazdu. Boli to referáty na „čítanie“. Okrem toho sa nevynechali ani individuálne referáty. Organizátori zjazdu sa pri výbere celkovo 33 referátov rozhodli uprednostniť mladších kolegov. Napriek tomu bola podľa súprvzorov tejto časti zjazdu odbornosť väčšiny z nich na dobrej úrovni.

Súčastou zjazdu boli aj valné zhromaždenia ČSPS a SPS. Hlavným bodom valného zhromaždenia SPS bola správa o činnosti za uplynulé obdobie, ktoré predniesol vedecký tajomník SPS J. Müllner. Vyplynulo z nej, že napriek nepochybným úspechom, ktoré psychológia na Slovensku dosiahla, nemožno s terajším stavom vysloviť absolútnu spokojnosť. Týka sa to najmä aktivity radových členov, ale aj niektorých z výboru, ktorá by sa v budúcnosti mala intenzívnejšie podchytiť rozšírením práce oblastných skupín SPS. Správa vyvolala živú odozvu, čo sa prejavilo v diskusii. Ďalším významným bodom boli voľby nového Ústredného výboru SPS. Za predsedu bol opäť zvolený D. Kováč, za prvú podpredsedníčku V. Kováliková a vedeckým tajomníkom sa stal J. Müllner.

V rámci zjazdových rokovaní sa uskutočnilo i zasadnutie predstaviteľov psychologických spoločností socialistických krajín, zamerané na zintenzívnenie spolupráce. Závery, ku ktorým účastníci zasadania dospeli, sa predložila na prerokovanie výborom jednotlivých spoločností.

Jubilejný V. zjazd československých psychológov možno pokladať za istý medzník v histórii československej psychológie. Z predbežnej správy organizátorov zjazdu vyplynuli všeobecné závery pre ďalší rozvoj našej psychológie. Ukázalo sa, že pre budúcnosť psychológie ako vedy i ako praktickej odbornosti je nevyhnutné, aby aktivity československých psychológov boli oveľa integrovanejšie, než to bolo doposiaľ. Zjazd bol nový nielen svojou formou, ale aj nebyvalou aktivitou väčšiny z celkového počtu 503 účastníkov, čo by sa malo pozitívne odraziť i v pozjazdovom období, najmä v psychologickéj praxi. Na oficiálnom ukončení zjazdu predsedsa ČSPS a SPS D. Kováč celkovo pozitívne zhodnotil výsledky zjazdových rokovaní nielen pre rozvoj našej psychológie, ale aj pre spoločenskú prax. To má byť cieľom i ďalších zjazdov, ktoré by mali zdvihnúť spoločenskú latku náročnosti na našu psychológiu ešte vyššie.

Tomáš Kováč

DVOJÍ VÝROČÍ KABINETU PSYCHOLOGIE ILF

Snad nejlustrativnější pro naše krátké rozjímání nad dvěma slavnými výročími Kabinetu psychologie Institutu pro další vzdělávání lékařů a farmaceutů v pražské Thomayerově nemocnici bude proslulý telefonický rozhovor jistého asistenta docenta Langmeiera, který se udál dnes již za legendárních „oněch časů“. Mladý famulus zrozpačitě nenadálým naléha-

vým dotazem: „Mohu mluvit s doc. Thomayerem?“ A než se zmohl na upřesňující otázky a vysvětlení, byl rázně osouzen: „Volám snad správně Langmeierovu nemocnici!“ Ano, jak výmluvněji připomenout, že na přelomu osmdesátého a jednaosmdesátého roku se dožil Kabinet psychologie ILF deseti let trvání a jeho zakládající vedoucí, doc. PhDr. Josef Lang-